

EDUCAȚIA PARENTALĂ CU PRIVIRE LA SOCIALIZAREA COPIILOR DE VÂRSTĂ TIMPURIE

Coman Liliana, magistrul în psihologie,
cercetător științific stagiar, sectorul „Educație timpurie”, ISE

Summary

The family, in any society, plays the most important role in the formation and socialization of children because it is the key in which the needs are satisfied and fulfilled his psychological and social stages of its whole growth and development thus his first intermediate in relation to society . A negative atmosphere at home can greatly affect a child's personality development of a child therefore depends heavily on social interactions is subjected and the effects it has upon the latter.

Vârsta timpurie a fost multă vreme considerată o etapă „neimportantă” din punctul de vedere al achizițiilor psihologice, un interval de timp în care copiii nu fac nimic altceva decât să se joace. Cercetările din ultimele zeci de ani au demonstrat fără îndoială faptul că, de fapt, chiar acest joc are o importanță crucială. Într-un fel, jocul copilului echivalează cu „munca adultului”. Prin joc, copiii își dezvoltă abilitățile cognitive și învață noi modalități de interacțiune socială. Așa se face că etapa preșcolară este una a schimbărilor semnificative nu doar fizice, ci și mentale și emoționale. (Golu, P., Zlate, M., Verza, E., 1994; Bogdan, T., Stănculescu, I.I., 1970). Din această cauză, mediul în care crește și se dezvoltă copilul trebuie să fie afectiv, să ofere siguranță și să fie stimulat. Cercetările au pus în evidență mai multe tipuri de nevoi ale copilului în primii ani de viață ce se impun a fi satisfăcute: nevoi fizice, emoționale și sociale și nevoi ce asigură dezvoltarea intelectuală. De aceea putem ferm vorbi despre necesitatea familiei care asigură satisfacerea acestor nevoi, deci socializarea copiilor se asigură în sînul familiei.

Studiind literatura de specialitate referitoare la conceptul de socializare în primul rînd, facem o inventariere a științelor care revendică termenul dat: antropologia, psihologia și sociologia. Preocuparea antropologilor pentru socializare este mai mare în perioada anilor '20 – '30, cînd oameni de știință ca Mead sau Malinowski se concentrau asupra practicilor culturale ce afectau creșterea copiilor, transmiterea de valori și dezvoltarea personalității.

Pe de altă parte, pentru psihologi, mai ales din cei influențați de Piaget, socializarea este o problemă de dezvoltare cognitivă. Pentru behavioriști, socializarea este sinonimă cu învățarea unor tipare comportamentale. Pentru psihologia clinică, termenul semnifică stabilirea unor trăsături de caracter în contextul experiențelor de viață timpurii, din perioada copilăriei [4].

Astfel, socializarea nu trebuie văzută simplist ca proces al învățării de reguli și norme sau tipare comportamentale, ci este o problemă de învățare a acestor lucruri doar până la punctul în care ele devin parte a felului în care indivizii se definesc pe sine. O socializare de succes presupune „transformarea controlului social în auto-control” (Borgatta, 2000). Acest lucru se realizează în mare parte prin dezvoltarea identității, a etichetelor și caracteristicilor pe care le atribuim sinelui. Devotamentul vis-a-vis de identitatea asumată este o sursă de motivație pentru individ de a se comporta în conformitate cu normele și valorile specifice acelor identități.

Discutând termenul de socializare primară, s-a descoperit că sprijinul parental poate fi corelat pozitiv cu dezvoltarea cognitivă a copilului, cu comportamentul moral al acestuia, cu conformarea la standardele adulților, cu respectul de sine, cu performanța școlară și cu competența socială. Lipsa acestui sprijin, invers, este asociată cu socializare negativă: lipsa respectului de sine, delincvența, devianța, consumul de droguri și alte probleme. (Barnes și Farrell, 1992). Pe de altă parte, controlul se referă la gradul și maniera în care părinții încearcă să constrângă comportamentul copilului.

Rolurile de gen și vârstă sunt printre primele roluri învățate, socializarea în direcția unor roluri de gen este un proces continuu și de durată. În același timp, este un proces omniprezent pentru că există o multitudine de agenți și contexte de socializare a genului. Societatea are de obicei roluri bine definite pentru femei și bărbați, diferite unele de altele, iar copiii sunt crescuți pentru a se încadra în rolurile respective. Deci transmiterea unui anumit conținut prin socializare se face și în funcție de vârstă, conform lui Berger și Luckmann (1999).

Durkheim (2002) are o altă viziune asupra educației și socializării: „efort continuu de a impune copilului maniere de a vedea, de a simți și de a acționa, la care el n-ar fi ajuns în mod spontan”.

Factorii socializării includ - familia, grupul de prieteni, mass-media, școala. Grupul de prieteni este un important factor de socializare deoarece este o asociere voluntară, iar pentru copii, este prima de acest fel. Acest lucru permite o mai mare libertate de asociere în interiorul grupului. În al doilea rând, asocierea se realizează între statusuri egale, astfel relațiile fiind mai probabil să se bazeze pe norme egalitare.

Dacă în copilărie și adolescență se înfiripă și începe să se contureze sinele (eul) și personalitatea indivizilor - în principal prin absorbția reacțiilor celor din jur, prin reflectarea în oglinda socială - la maturitate personalitatea se consolidează, iar accentul este pus acum pe felul în care eul se prezintă celorlalți.

Insertia plenară într-o profesie, într-un statut social, în condiția de adult ca atare, implică pentru majoritatea actorilor sociali o atentă grijă în impresiile pe care le produc celor din jur [7].

Socializare organizațională este „un proces prin care individul acumulează cunoștințele sociale și abilitățile necesare asumării unui rol organizațional”(Van Maanen și Schein, 1978) [3].

G.Doman,J.Bruner 1970 au menționat că capacitarea de autocontrol în societate se cultivă treptat în procesul de învățare în cadrul familiei.

Harihgton Block 1987 menționa că securitatea psihologică și socializarea copiilor poate fi dezvoltată numai în familie. Familia este un garant de apreciere și stimulare a acestui proces. S.Criste subliniază că această învățare poate fi numai în familie. J.Dewy susține că primii pedagogi în direcția socializării sunt părinții, acestea el lea descris în cartea „Democrația și educația”.

Din perspectiva viziunii lui Kellerman Schater 1993, H.Block 1989 și a lui E. Landau, încă în 1970 baza dezvoltării tuturor deprinderilor, abilităților, cunoștințelor...și a socializării o pun părinții. R.Popescu, Z.Antonescu susțineau că socializarea se face prin învățare și anume în cadrul familiei [3].

În cartea sa „Sociologia educației familiei” E.Stănescu în 1998 a remarcat rolul primordial al familiei în procesul de socializare a copiilor.

Există și teorii care limitează meritele socializării și importanța acestui fenomen. Discursul lui Wrong se învîrte în jurul unei dihotomii, individ-societate și încearcă să explice că deși omul este social, el nu este niciodată complet socializat și că opune rezistență procesului de socializare.(Dennis Wrong (1961) și concepția suprasocializată despre om.)

După cum susține Malinovski (1944) educația este una dintre nevoile fundamentale, alături de nevoia de subzistență, înrudire, adăpost, protecție, activitate, igiena ființei umane de pretutindeni și dintotdeauna; familia (nucleară) reprezentând răspunsul cultural imediat la aceste nevoi. În primii ani de viață, în care sunt așezate bazele personalității umane, familia reprezintă întreaga “societate” a copilului.

Cercetătorii români Iolanda Mitrofan, Maria Voinea și Petru Iluț au efectuat o serie de studii privind viața de familie. Ei arată că rolurile din cuplul conjugal format din soț și soție se extind în cadrul familiei continuând cu cele de tată și mamă, ceea ce presupune urmărirea îndeplinirii unor obiective precum: asumarea responsabilității de împărțire și distribuire a aceluiași buget de timp, material și afectiv în vederea creșterii copilului. Pregătirea copiilor pentru căpătarea independenței și pentru integrarea socială, presupunînd participarea la activitățile familiale și asumarea unor responsabilități prin care fiecare își îndeplinește statutul și rolul în familia sa.

La N. Mitrofan, 1991, climatul familial este definit ca „formațiune psihică foarte complexă, cuprinzând ansamblul de stări psihice, moduri de relaționare inter-personală , atitudini, nivel de satisfacție ce caracterizează grupul familial o perioadă mai mare de timp”.

J.Chateau 1970, consideră impropriu termenul de “socializare”, deoarece copilul se naște și crește într-un mediu social. Se poate vorbi de trebuința de comunicare, care se manifestă încă de la

naștere. Prin esența sa omul este o ființă socială, existența sa nu este posibilă decât într-un mediu social, într-o conviețuire cu ceilalți, în procesul practicii sociale. Omul și societatea formează o unitate indisolubilă, fiecare păstrându-și o anumită autonomie, iar socialul este generat de relația care se încheagă între membrii săi [2].

Gresham și Elliott consideră că, competențele sociale se manifestă prin comportamente învățate și acceptate social care permit unei persoane să interacționeze eficient cu ceilalți.

Rolul taților în dezvoltarea copiilor de vârstă fragedă. Referitor la rolul taților în dezvoltarea copiilor de vârstă fragedă pînă de curînd, cercetatorii au studiat cu preponderență relația copilului cu mama sa. Părea mult mai firesc să pui în relație dezvoltarea copilului cu modul în care mama și copilul își construiesc interacțiunea. S-a constatat însă necesitatea cercetării influenței relației de atașament pe care copilul o are cu tatăl său.

Un tată de succes este acela care a trecut prin toate etapele educative alături de copilul său. Tatăl este pentru copilul mic o a doua mamă, mai puțin prezentă desigur, dar din partea căruia se așteapta la aceleași manifestări de tandrețe și de aprobare, la aceleași schimburi afective prin intermediul micilor jocuri și uneori chiar la îngrijiri pe care tatăl modern le acordă cu mare plăcere (schimbatul scutecelor, băița).

Este evident ca tații se ocupă din ce în ce mai mult de copiii lor. Au trecut vremurile cînd considerau că de bebeluși se ocupă numai femeile.

Nu cu mult timp în urmă, mulți dintre ei se simțeau jenați să se plimbe împingînd un landou, sau umiliți cînd schimbau un scutec.

Astăzi, a devenit ceva banal să treci pe lînga un tată tînăr care poartă bebelușul într-un sac-cangur pe burtă.

De multe ori tatăl, impresionat de bebeluș, se simte stîngaci: nu știe cum să-l țină, nici cum să comunice cu el. Pentru că mama dobîndește foarte repede experiență prin contactul zilnic cu copilul, se produce o anumită distanțare față de tata, care este ocupat cu activitățile lui profesionale.

În momentul acesta, cercul vicios se închide: tatăl, devenit de fapt mai puțin competent decît mama și simțindu-se ținut la distanță, o va lăsa pe ea să se ocupe de tot.

Cu toate acestea, a te ocupa foarte devreme de bebeluș, este cel mai bun mijloc de a depași teama și de a crea o bună relație cu el. Devii tată printr-un exercițiu concret al paternității și toți cei care s-au ocupat de bebelușul lor au gasit în aceasta o mare plăcere.

Chiar dacă schimbatul scutecelor de către tata nu se realizează frecvent, chiar dacă preparatul laptelui de seară nu se desfășoară în modul cel mai adecvat cu putință, iar la băița uneori tatăl mai mult privește și dă indicații mamei, totuși participarea la toate etapele educative sporește șansa unei bune legături și unui atașament emoțional solid față de copil.

Educația copiilor nu înseamnă numai informații și supraveghere. Un element important în educarea copilului este concordanța de mesaje între persoanele care se ocupă de creșterea lui. De multe ori, simpla validare din partea tatălui (în termeni de "bravo" sau bătaii încurajătoare din palme) a unor progrese în educație raportate de mama, bunică sau de bunica are o valoare imensă în întărirea pozitivă a învățării.

Tatăl este cel care ar trebui să dea o consistență morală educației și care, în momente-cheie, poate introduce conceptele de "nu", "nu ai voie", "sub nici o formă". Dacă nu devin "sperietoare" pentru copii lor, tații au șansa să transmită mesaje clare despre ceea ce este bine și rău, greșit sau corect, permis sau nepermis.

Tatăl ar trebui să fie cel care, cu blîndețe, dar și fermitate, pune limitele unei explorări a realității, debordante și haotice, pe care o efectuează cei mici.

Autoritatea paternă ar trebui utilizată în momente cheie, pentru însușirea unor principii de viață. Tatăl stabilește normele, el este cel care impune regulile, fiind un element important de control al comportamentului copiilor.

Totuși, un tată rece și distant va fi cu siguranță ocolit de către copii săi, așa cum un tată care "una spune și alta face" va fi discreditat de către odrasle, oricît de bune ar fi sfaturile sau informațiile sale.

Cercetătorii au concluzionat că tăticii care sunt prezenți mai mult timp în cadrul familiei au copii cu un grad de dezvoltare mult mai mare, sunt mult mai responsabili și mai abili verbal. Acest fapt deriva din structura nativă a bărbatului de a fi mai ferm în anumite situații, cînd mama este copleșită de emoție. Aici, rolul tatălui este important în a asigura fermitatea deciziilor.

Statistic, tatăl este persoana care petrece cel mai puțin timp cu copilul. De aceea, momentele petrecute împreună ar trebui să fie momente extrem de intens trăite. Există însă tați care preferă să facă mai multe lucruri deodată, mai ales atunci cînd se joacă cu copiii.

Unii vorbesc la telefon, alții, mai scriu cîte un mail, stau cu un ochi la copil și cu unul la televizor. Bunul simț (dublat de parerea specialiștilor) spune că atunci cînd ne jucăm cu copiii noștri ar trebui să nu facem nimic altceva. S-a constatat că tații adoptă o funcție de "deschidere către lume" pentru copiii lor. Copilul are nevoie de stimulare într-un mediu securizant. Prin intermediul interacțiunilor cu preponderență lucide și fizice cu copilul, tatăl îl ajută pe acesta să se consolideze din punct de vedere emoțional și cognitiv. Tatăl devine catalizator pentru copil, îl ajută să învețe să-și asume riscuri, să aibă inițiative, să exploreze, să facă față obstacolelor, să se afirme ca personalitate în fața celorlalți care-l înconjoară. De exemplu, un "meci de fotbal" cu tatăl, pentru un copil preșcolar este un mod în care el se poate manifesta într-un mediu competitiv, dar într-un cadru extrem de securizant. "Simplul" fapt că tatăl său are încredere în el în asemenea manieră încît fac împreună o echipă, este valorizat și securizant pentru copil, căci potențialul eșec este suportat de

amîndoi (deci și de un adult care știe și are puterea să gestioneze eșecul), iar reușita este o bucurie pentru amândoi.

S-a emis ipoteza că absența sau prezența discontinuă a tatălui în viața copilului poate explica problemele de adaptare socială a adolescenților, mai ales a băieților.

De asemenea, s-a estimat că există posibilitatea de a fi o legătură între relațiile sărăcicioase în schimburi afective ale copiilor cu tații lor și dificultățile de interiorizare a unor reguli sociale și încălcarea lor, comportamente deviante și abandonul școlar.

Există teorii care, pentru a caracteriza rolul tatălui în dezvoltarea copilului, vorbesc despre "relația de activare". Practic, sunt separate rolurile mamei și al tatălui: mama oferă securitate, pe cînd tatăl îi oferă șansa de a se activa și autodepași.

Figura tatălui în peisajul familiei este o parte esențială dintr-un puzzle care se formează în mintea unui copil. Lipsa acestei părți importante creează în sufletul celui mic o lacună majoră de dezvoltare psihică. De aceea, prezența tatălui asigură pilonul pe care anumite trăsături de caracter ale celui mic trebuie să se sprijine. Și aici, vorbim de încrederea în sine, de capacitatea organizatorică, de posibilitatea de a relaționa cît mai mult cu cei din jur și găsirea unui sprijin puternic. Sigur că toate acestea pot fi găsite și prin modelul matern, însă această latură țintește mai mult către alte aspecte ale personalității, precum trăirea emoției, spiritul de organizare și perfectare, perseverența și abilități cognitive subtile.

Recomandări și sugestii pentru tătici:

1. Fiecare tată ar trebui să petreacă zilnic un moment de intimitate cu copilul lui și să se ocupe de el, singur, în fiecare săptămînă, un timp mai îndelungat, o jumătate de zi sau o zi întreagă. Tatăl, mama și copilul nu au decît de cîștigat. Psihologii accentuează faptul că, în dezvoltarea armonioasă a copilului, influențele educative venite pe filiera maternă și pe cea paternă sunt la fel de importante, existînd o complementaritate a acestora.

2. Fiecare tată ar trebui să-și însoțească copiii prin parcuri, pe străzi, pe terenuri de joacă. Și este chiar plăcut, să vedem că tatăl, pe lîngă rolul biologic necontestat, se implică și în educarea și dezvoltarea psihologică a copilului. Astfel, părinții, atît mama cît și tatăl au sau ar trebui să aibă același rol în evoluția și dezvoltarea psihologică a celui mic. Este adevărat că rolul mamei este mult mai important și mai complex, însă și cel al tatălui este bine definit.

3. Implicarea tatălui în primele luni de viață ale sugarului. Rolul lui este indirect, mai mult ca suport psihologic pentru mama, pe ai cărei umeri cad toate responsabilitățile. Nașterea poate declanșa un dezechilibru psihic al femeii, de aceea ea trebuie susținută și încurajată în primul rînd de tatăl copilului.

4. Implicarea reală a tatălui în educarea copilului ar trebui să se facă simțită și să devină din ce în ce mai activă în jurul vîrstei de 3-4 ani. Aceasta este vîrsta la care tatăl începe treptat să

obișnuiește micuțul cu regulile jocului, ale familiei și ale societății. El este cel care trebuie să impună limitele sau să-l învețe să respecte anumite reguli fără să devină sever sau autoritar. Tatăl trebuie să fie conștient că la această vîrstă copilul imită într-un fel comportamentul părinților și pentru a-l înțelege are nevoie de explicații cît mai simple și concrete.

5. Tatăl poate iniția copilul în practicarea unui sport, a unei activități fizice susținîndu-l moral în toate încercările lui fără să-l critice sau să facă comparație cu performanțele sau aptitudinile sale.

6. Tatăl este important și în stabilirea identității sexuale a copilului. Pentru băieți are rol în validarea propriei masculinități, pentru fete, iubirea și recunoașterea tatălui este un prim pas în recunoașterea feminității lor.

Concluzii

Relația cu tatăl este foarte importantă atît pentru copil cît și pentru familie. Tatăl devine un model pentru copii și un suport pentru mama copiilor săi, ceea ce duce la o armonie în familie și la o dezvoltare psihologică normală a celui mic.

Ce se întîmplă atunci cînd tatăl nu există sau, mai rău nu vrea să se implice în educarea copilului? Nu degeaba pentru conceperea unui copil este nevoie de 2... atunci și pentru creșterea acestuia este nevoie și de mama și de tata, fiecare cunoscîndu-și atribuțiile ca părinte. Din păcate în societatea actuală asistăm la tot mai multe separări, divorțuri, certuri care nu au cum să nu influențeze negativ dezvoltarea psihologică a copiilor.

Specialiștii au ajuns la concluzia că neîmplicarea sau absența tatălui din viața copilului duce la interiorizare, la un comportament deviant, la abandon școlar. Într-un cuvînt la apariția problemelor de adaptare socială a copiilor de vîrstă fragedă, mai ales în cazul băieților. Mai mult copilul devine foarte răsfațat, egocentric și consideră că lui i se cuvine orice fără să țină cont de cei din jurul său. Altfel spus devine un copil cu probleme care nu se pot repara ușor și care îl vor urmări toată viața.

Bibliografia

1. Dolto F., Despre educație în copilărie, Cluj, Editura Ardealului 1994
2. Debesse M., Psihologia copilului de la naștere la adolescență, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1970
3. Golu P., Verza E., Zlate M., Psihologia copilului, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1992
4. Piaget J., Reprezentarea lumii la copil, București, Editura Carter
5. Șchiopu U., Dicționar de psihologie, București, Editura Babel 1997
6. Racu I., Racu I., Psihologia dezvoltării, Chișinău 2007
7. Șchiopu U., Verza E., Psihologia vîrștelor, EDP, București, 1985

8. Farca S., Ghid pentru părinți, București, 2010
9. Ghid Rolul taților în dezvoltarea copiilor.